

הקבצו

בית וועד לחניכי הישיבות
העוסקים בתורת מוהר"ן מברסלב זיע"א

י"ל ע"י ארגון נעשה ונשמע
טל: 0722-47774 פקס: 0722-155-701
דוא"ל: m072247774@gmail.com

גליון
30

ניסן תשע"ה
נושא החודש:
קדושה [ג]

דרכה של תורה

מאמר תורני בנושא ע"פ תורת מוהר"ן

קדש עצמך במותר לך

קדושה טומאה, וטהרה

העולם נברא ב'לשון הקודש' (בראשית רבה יח, ד). כלומר, בריאת העולם היה כביכול בכח הדיבור, כמו שכתוב 'בדבר ה' שמים נעשו, וברוח פיו כל צבאם', והדיבור הזה נקרא 'לשון הקודש', והוא זה אשר מחיה את העולם בכל רגע מחדש, כידוע מהבעש"ט זיע"א, על הפסוק "לעולם ה' דברך ניצב בשמים" - שדיבורו של הקב"ה שבו ברא את העולם, עדיין ניצב ועומד בשמים, והוא ממושיך לברוא את העולם כל הזמן מחדש.

נמצא שעצם מציאות העולם, שהוא דבר ה' - הוא 'לשון הקודש', דהיינו דיבור של קדושה. הקדושה מבטאת את עצם התגלות ה' בעולם. וממילא, ככל שקרובים יותר להתגלות זו - מצד המקום, הזמן, או האדם - קרובים יותר אל הקדושה. משום כך, שבת נקראת 'שבת קודש', כי אז הוא הזמן של התגלות ה'; בית המקדש נקרא 'קודש' ו'קודש הקדשים', מחמת שהוא המקום שבו התגלות ה'. וכן האדם, ככל שהוא קרוב יותר אל ה' - הוא נקרא יותר 'קודש'.

ההיפך הגמור מ'קדושה' - הוא 'טומאה'. טומאה הוא מלשון סתימה וכיסוי [מכאן השם 'טומטום' שהוא מחמת שיש בו כיסוי המסתיר את זהותו]. וזה מבטא את המציאות בה יש כיסוי והסתרה על מציאות ה'. וממילא, ככל שיש יותר כיסוי והסתרה - מצד המקום, הזמן, והאדם - שורה בזה יותר טומאה.

יש גם את האמצע. בין ה'קדושה' שהוא התגלות מציאות ה', לבין, להבדיל, ה'טומאה' שהוא הסתרה על מציאות ה' - יש את ה'טהרה'; ה'טהרה' היא מציאות של אמצע - ששם מצד אחד אין 'התגלות', ומצד שני אין בדוקא 'הסתרה'.

זוהי המציאות הפשוטה של העולם - שאינו בית המקדש או בית כנסת, וגם לא מקום עבודה זרה, אלא מקום 'רגיל', שבו נמצאים בני אדם 'רגילים', ועושים מעשים 'רגילים' - לא בדוקא מצוות, וגם לא בדוקא עבירות, אלא התנהגות רגילה ופשוטה של יום יום. המציאות הזאת מכונה בשם 'טהרה' - כי היא עומדת בין ה'קדושה' לבין ה'טומאה', ותלויה בבחירתו של

בשני המאמרים הקודמים בעניין ה'קדושה' (גליונות 28-29) עסקנו בחלק ה'סוד מרע', במאמר זה נתמקד בחלק ה'עשה טוב'. מצות ה'קדושה' מתחלקת לשניים: החלק האסור - שממנו יש 'לפרוש' לגמרי; מאכלות אסורות, ממון שאינו כשר, ופגם הברית בכל חלקי האיסור שבו. והחלק המותר - שאותו יש 'לקדש'; מאכלות כשרות, ממון כשר, וכל עניין בבית ובעולם. ושניהם נכללים במילה 'קדושה' הכוללת בתוכה משמעות כפולה - 'פרישה' (מהאסור) והתקדשות (במותר).

כפי שהפרישה מהחלק האסור - הוא חיוב גמור, כך גם ההתקדשות בחלק המותר - אינו 'תוספת' וחומרא, אלא מצוה בתורה "קדושים תהיו" - 'קדש עצמך במותר לך'. מצוה זו היא בעצם מצוה כללית שאומרת: מלבד המצוות 'המפורשות' והעבירות 'המפורשות' - יש עוד שטח של אמצע, שבו אין הוראות ברורות, אך יש כן הוראה כללית: קדש עצמך! כלומר, אין כאן הפקרות, אלא נצרכת הנהגה נכונה.

לכשתבונן, נגלה שהחלק הזה - אינו עניין נפרד מהחלק של הסוד מרע, אלא קשור ומחובר ומאוחד אתו ממש.

ההתנהגות של אדם בחלק הרשות - שאינו מצוה ואינו עבירה - היא המשפיעה על התנהגותו בעניין המצוות ובעניין העבירות. וכשהתורה מצוה אותנו קדושים תהיו - היא בעצם מגדירה את הנקודה העיקרית של תפקידנו בחיים, ונותנת את העצה המרכזית לקיום כל התורה.

התמקדות בנקודה הזאת, תעשה לנו סדר בחיים. התפקיד של אדם הוא אחד - להיות קדוש, וזוהי משתלשל כל השאר; מה נכון לעשות כדי להתקדש [כל המצוות], מה לא נכון לעשות כדי לא לאבד את הקדושה [כל העבירות], ואיך להתנהג בכל שאר הדברים [שאינם מצוות ולא עבירות], כדי להשלים את הקדושה.

הנושא מבואר במקומות רבים בדברי מוהר"ן ור' נתן. אך יסוד הדברים יתבאר על פי שני מאמרים בליקוטי מוהר"ן (סימן יט, וסימן נא). חלק מיסודות העניין התבארו כבר בנושא 'קדושת האכילה' (גליון 26), אך כעת יבוארו הדברים באופן כללי לגבי כל חלקי הקדושה.

דבר המערכת

שלשים צעדים

עומדים אנו בפתחו של גליון חדש - השלשים במספר.

קשה ולא נעים - לחזור שוב ושוב על אותם ביטויים, אבל אם הציבור לא נמאס לו - והוא לא מפסיק לומר זאת, כנראה שזו האמת, וגם לנו מותר ואפילו ראוי - לחזור על כך.

הורונו ולדתו של הגליון - המקורי במהותו - לוותה בהרבה יותר חששות מאשר בתקוות, ובהרגשה הרבה יותר חזקה של 'טעות' מאשר של 'נכונות'.

'מה בעצם אנחנו רוצים?' - שאלנו את עצמנו, וחשבנו שכל העולם שואל אותו. הרי רוב רובו, וכמעט כל כולו של הציבור, יושב על מי מנוחות, על התורה ועל העבודה, ולא חסר לו כלום. והמעט מעט שכן חסר להם - כבר מסתמא 'עברו' למקום אחר. או למי בעצם אנחנו פונים, ומה אנחנו רוצים מזהם?

כל אלו היו ההרגשות שליוו את הגליון הראשון, אך לא את השני. ובוודאי לא את השלישי, העשירי, העשרים, והשלשים.

את התשובה - סיפק הציבור בעצמו; התגובות הנלהבות, הביקוש העצום, ואם מותר לומר - הרדיפה האובססיבית כמעט, לקבל את הגליון, וההמתנה בחוסר סבלנות לגליון הבא - גילו לנו שטעינו, ובגדלו.

לא טעינו חלילה. הציבור אכן יושב על התורה ועל העבודה. אבל זה לא אומר שאין לנו לב יהודי. והלב היהודי מבקש את שלו. לא צריך לוותר על שום דבר חיצוני של עבודת ה', בכדי לבקש גם פנימיות. ולא רק לבקש - אלא להיות רעב וצמא ולחפש את זה בכל הכח ומכל הלב.

נכון שאנחנו עושים את הכל - שומרים שבת מועד וכשרות, מקיימים מצוות בכל ההיודיים, ונזהרים מעבירות. אבל אנחנו רוצים 'להבין' מה אנחנו עושים, 'להרגיש' את השבת והמועדים, 'להתחבר' למה שאנחנו מתגברים שלא לעשות, וכן הלאה.

שלא ברצוננו, ניסונו את הציבור כמה פעמים...

במשך קרוב לארבעה שנים מתחילת לידתו של הגליון, היו כמה פעמים שהגליון התעכב מלצאת, או אפילו הפסיק.

לא הייתה לכך כוונה, אבל זה מה שקרה במציאות, וכך הוביל מסובב הסיבות. היו לכך סיבות רבות, ביניהם טכניות, ממוניות, וסביבתיות. וההרגשה הייתה תמיד: אולי באמת זה לא כל כך חשוב ונצרך. אז נכון, כשהוא יוצא - מתלהבים ממנו. אבל אם הוא לא יוצא - לא קרה כלום.

אך לא כך הייתה המציאות בשטח, הציבור הצביע ברגליים, וה'טרטורים' [החיוביים כמובן] לא פסקו ולו ליום אחד. אנשים ברחוב, טלפונים, הודעות כתובות וכו' - לא הפסיקו לשאול את השאלה הנצחית: 'מה ע-ם ה-ק-ב-צו-?'

והשאלה הזאת - החזירה את הגליון אל הכביש פעם אחר פעם, נגד ההגיון ונגד הסיכויים. אך כעת, ניתן לומר בוודאות - שהגליון אינו שלנו, אלא שלכם... ולכן, אם יש תלונות - נא להפנות לכתובת הנכונה...

בשולי הדברים: הגליון הנוכחי היה מיועד לחודש כסליו, ולחודש טבת, ולחודש שבט, ולחודש אדר, ולמעשה הוא יוצא בחודש ניסן... ולכן התוכן שבו [ברובו המוחלט] לא מנוון לשום זמן באופן ספציפי, אלא חומר כללי, המתאים לכל זמן. ובעז"ה מקווים לחזור למסלול קבוע, וממילא להתייחס לזמנים בהם עומדים.

הנושאים הבאים:

אייר - התחזקות
סיון - ידיעה ובחירה
תמוז - ממון ופרנסה
אב - תוכחה
אלול - כבוד
תשרי - הזמן והמקום

המשך בעמוד ב' <<

האדם - אם להפוך זאת לכאן או לכאן. וכשם שהקדושה מכונה בשם 'לשון הקודש', כך גם שני החלקים האחרים מכונים כך; כאשר ה'טומאה' מכונה בשם 'לשוונת העכו"ם' - שהם כל שאר הלשוונות מלבד לשון הקודש, שלא רק שאינם מבטאים דיבור של קדושה, דהיינו התגלות מציאות ה', אלא להיפך - הביטוי שלהם הוא טומאה, דהיינו כיסוי והסתרה. ובאמצע יש 'לשון ארמית', שהוא עומד בין 'לשון הקודש' לבין 'לשוונת העכו"ם'; כאשר מצד אחד הוא אינו קדוש כמו 'לשון הקודש', ומצד שני - הוא מוזכר בתורה בכמה מקומות, ויש בו הרבה לשונות שדומים ללשון הקודש, כך שאינו הסתרה גמורה.

השלמת הקדושה

למעשה, עיקר הקדושה בעולם תלויה בנו. כי אמנם, כאמור, יש כח של קדושה - שהוא ה'לשון הקודש' המחיה את העולם, והוא מתבטא במקומות וזמנים ומצבים של קדושה, אך הקדושה הזאת איננה שלמה, מוחמת שהיא באה באתערותא דלעילא, ולא על ידי הבחירה שלנו. שלמות הקדושה היא דווקא כאשר היא באה באתערותא דלתתא - מצדנו ועל ידי בחירתנו. ולכן ברא השם יתברך את העולם בצורה 'בלתי מתוקנת' כביכול, כמו שרואים במציאות העולם - שאמנם יש בעולם את כל חומרי הגלם שצריך, אבל עדיין אין בהם שימוש, עד ש'יתוקנו' על ידי בני אדם. כגון החיטים - צריכים לזרוע אותם, ולעשות בהם כל י"א מלאכות הפת עד שיהיו ראויים לאכילה, וכן בגדים וכן כלים, וכן כל פרט בעולם. וכך גם אפילו במציאות הרוחנית, שאדם נברא 'ערלי' - שהוא מציאות חסרה ובלתי מושלמת, ומוטל עליו למול את עצמו כדי להיות שלם. וכל זה רמז על התפקיד שלנו בעולם. קבלנו עולם שיש בו את כל חומר הגלם של ה'קדושה', אבל הוא עדיין בלתי מתוקן, עד שנשלים את חלקנו, ואז יהיה עולם מתוקן ושלם של קדושה.

לקדש את העולם

וכאן מגיע עיקר החידוש - בהגדרה, ולמעשה. שלמות הקדושה תלויה דווקא בחלק ה'הטרה', שבו נמצאת עיקר הבחירה שלנו, וכאשר נשתמש בו בצורה הנכונה, ו'נקדש' אותו - אזי יושלם חלק הקדושה בעולם. ה'קדושה' מתפרשת אצלנו באופן אוטומטי כ'פרישות', ובעיקרון זה נכון - כי מציאות ה' היא כביכול נבדלת מהעולם, וכדי להתחבר אליה - צריך להתנתק מהעולם; לצאת מימות החול אל השבת, לצאת מהעולם ולהיכנס לבית המקדש, ו/או לבא לצדיקים. אבל כל זה הוא ביטוי למציאות הקדושה שכבר קיימת בעולם בלי בחירתנו, ואנחנו זקוקים לו - כדי שיהיה לנו מושג מה זה קדושה, וכדי לקבל מזה כח של קדושה, אבל לא כאן נמצאת עיקר הקדושה. עיקר הקדושה - איננה בפרישות, בשבת בבית המקדש או אצל הצדיקים, אלא דווקא בתוך מציאות העולם ה'הנורמלית', בימות החול, בבית שלנו, ואצלנו. עלינו לקחת את אותם הדברים ה'רגילים' - שאינם מצוות או עבירות, ואינם קודש או טומאה, אלא 'רגיל' ו'לקדש' אותם. וכאן נמצא עיקר התפקיד שלנו, ועיקר הבחירה - האם לקדש את החול, או חלילה להיפך. ה'הטרה' דהיינו המציאות היום יומית - לא נשארת כך, אלא עומדת להכרעה על פי בחירתו של האדם. אם הוא 'מקדש' אותם - הם הופכים לקדושה, ואם לאו - הם הופכים לטומאה. ואין זה רק בחירה פרטית, אלא זה מה שמשפיע על כל כח הקדושה שבעולם - אם אנחנו מקדשים את מציאות העולם, אנו משלימים את כח הקדושה בעולם, ואם לא - אז חלילה להיפך. 'לקדש' את העולם - אין הכוונה לפרוש ממנו. 'פרישות' - שייכת או בחלק הטומאה, שזוהי צריך לפרוש, או בחלק הקדושה - באופנים מסוימים שבהם מוטל עלינו לפרוש כדי להתקדש, בימים מסוימים, מקומות מסוימים, או במצבים מסוימים. אבל בחלק העיקרי והמרכזי של חיינו - אין לנו תפקיד לפרוש, אלא להשתמש בזה בקדושה. וההגדרה בזה פשוטה - היות ו'קדושה' הוא ביטוי של התגלות ה', אזי זה בדיוק מה שמוטל עלינו לעשות; לחיות את חיינו ה'רגילים', ולעשות את המעשים ה'פשוטים' - כולל אכילה, שינה, מנוון, קשרי חברות, עסקים, ובעיקר כל ענייני הבית - בקדושה, כלומר, להכניס בתוכו גילוי מציאות ה'. אם את על ידי מחשבה - שה' ברא את זה, והוא נמצא כאן; אם זאת על ידי דיבור - של ברכה, או דברי תורה, או לומר בפירוש שרוצים לעבוד בזה את ה'. ואם זה על ידי מעשה - להתנהג בזה בצורה שאמורים להתנהג אם יודעים שהשם יתברך נמצא כאן, דהיינו בכבוד ודרך ארץ וכיוצא בזה. מדובר בתנועה קלה - שאינה משנה כמעט מאומה ממה שאנחנו עושים ממילא. בסך הכל מחשבה קטנה מידי פעם, או דיבור או התנהגות מעט שונה - וזה עושה מהפכה של ממש; הן בפרט בו אנו עסוקים, הן בחיינו, הן במציאות של העולם.

זמן חצות - ברסלב

והנה המשנ"ב בסי' א' העתיק דברים אלו לענין אמירת חצות, שלפי שיטת אלו בימים אלו אין אומרים חצות, וסיים ע"ז שהנוהגים ע"פ קבלה אומרים חצות בכל השנה אף בזמנים אלו.

והנה האחרונים לא ביארו טעם תאריכים אלו ומדוע א"צ לקום בתאריכים אלו. והנראה לענ"ד, דהב"ח והמהרש"ל שהוא מקור דברי הב"ח סברו כשיטת המג"א שמוודיין זמן חצות שש שעות מתחילת הלילה, וממילא באירופה ובעיקר בפולין מקום מגוריהם הרי שבתאריכים אלו אחר שש שעות שוות מתחילת הלילה כבר הוא אחר עה"ש, וממילא אין טעם לקום חצות, כי אין חצות, [וטעם המחלוקת אם זה משבועות ועד ת"ב או מט"ו אייר ועד ט"ו באב, כנראה תלוי כיצד לחשב את תחילת הלילה], עכ"פ מתבאר שיש לנו עוד כמה מגדולי האחרונים הדוגלים בשיטה זו.

ד. והנה רבים שואלים האם זמן חצות זה שרבינו הכריע כך, אם זה רק לענין זמן עת רצון לענין תיקון חצות ולימוד תורה, אבל לענין זמן חצות התלבט כגון לענין סוף זמן קריאת שמע לכתחילה בכל ערב ובעיקר לענין סוף זמן אכילת אפיקומן [שעיקר החלכה שזמנו רק עד חצות אא"כ בדיעבד יש לסמוך על השיטות שאפשר עד עלות השחר], האם בזה יש לילך אחר זמן החצות המופיע בלוחות, או שגם בזה זמן חצות הוא שש שעות שוות מתחילת הלילה.

ויש בזה נפ"מ גדולה כי בליל פסח בדרך כלל חצות לילה המופיע בלוחות הוא בערך ב 12.40 לפי שעון קיץ, והשקיעה בע"פ הוא בשעה 7.00 ולפי רבינו יוצא שזמן חצות יהיה לוא לפני 1.20 בלילה, כך שיש בזה רווח זמן גדול, וא"כ לברר ענין זה למועשה, וכפי המקובל הרה"ח ר' שמואל שפירא זצ"ל החמיר בזה, ואילו הרה"ח ר' לוי יצחק אמר שיש חצות אחד בלבד לכל דבר.

ה. ורצי"ת להביא ראיה לדבר, בגמ' ביבמות דף עב ע"א איתא: ת"ר כל אותן ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, לא היה יום שלא נשבה בו רוח צפונית בחצי הלילה, שנה: ויהי בחצי הלילה וה' הכה כל בכור וגו'. מאי תלמודא [מחייב נלמד מהאי קרא לענין רוח צפונית], הא קמ"ל, דעת רצון מילתא היא. ופירש רש"י: עת רצון מילתא היא - וכיון דחצות הלילה עת רצון הואי למכת בכורות, הואי נמי עת רצון לרוח צפונית, ואין לך יום שרוח צפונית אין מנשבת בו בחצי הלילה, וזה היה סימן לדוד כנור תלוי לו למעלה ממטתו ונקבע כלפי צפון כיון שהגיע חצות לילה רוח צפונית מנשבת בו ומנגן מאליו והוא נעור, והאי דנקט הכא ארבעים שנה לומר לך שאפילו אותן מ' שנה דנופים היו ולא נשבה ליה בימים נשבה להו בחצות לילה משום דעת רצון הוא, עכ"ל.

הרי מתבאר בדברי הגמ' דזמן עת רצון שאו דוד היה נעור, וזמן חצות של מכת בכורות, ולכן זמן אכילת אפיקומן הוא רק עד חצות, כי אז היה הגאולה של מכת בכורות כפי המתבאר בברכות דף ט' ע"א, הוא אותן זמן, וא"כ כיון שדעת רבינו שזמן העת רצון לקימת חצות הוא שש שעות שוות מתחילת הלילה, ה"ה לענין זמן אכילת אפיקומן, ודו"ק.

א. בענין זמן חצות היום אין שום מחלוקת, והוא מבואר בגמ' שהוא בזמן שחמה בראש כל אדם, היינו בזמן שהשמש בדיוק באמצע הרקיע למעלה, ובין אם מודדין את כל שעות היום לענין זמן ק"ש ותפילה וכו' מעלות השחר עד צאת הכוכבים [כמו שנקרא בפי הכל שיטת המגן אברהם], ובין אם מודדין את שעות היום מהנץ ועד השקיעה [וכמו שנקרא בפי הכל שיטת הגר"א] - הרי זמן חצות הוא בדיוק באמצע היום שבין הנץ לשקיעה או שבין עה"ש לצאה"כ.

ב. אמנם לענין זמן חצות לילה נחלקו בזה הדיעות, "א שהוא בדיוק כמו חצות היום, שזמן חצות לילה הוא באמצע שבין השקיעה לנץ, או שבין צאת הכוכבים לעלות השחר, וממילא צורת החישוב היא "ב שעות שוות שאחר חצות היום הקודם, כי באופן זה הוא בדיוק באמצע כנ"ל, וכן דעת הרבה פוסקים ומקובלים וכן פסק המשנה ברורה בסי' א', וכן נהוג בכל הלוחות.

אמנם דעת המגן אברהם בתחילת סימן א' בשם ספר שערי ציון שזמן חצות לילה הוא שש שעות שוות אחר תחילת הלילה, וכתב שכן מבואר בזה"פ ויקהל, וכן כתב מוהר"ן בליקוטי מוהר"ן (סימן קמט) שכך צריך לנהוג, וממילא בקיץ שהלילות קצרים, יוצא באוקריינא שאין כלל חצות לילה, כי שש שעות שוות אחר תחילת הלילה הוא כבר אחר זמן עלות השחר, וכן כתב רבינו שבקיץ שאין חצות לילה יקום לפנות בוקר. [ותחילת לילה לענין זה, כ"א כפי מנהגו לענין קריאת שמע דערבית, ואנ"ש בירושלים נהגו לחשב 20 דק' מהשקיעה, כי כך נהגו בירושלים בתענית, וכ"א יעשה בזה כמנהגו, ולפ"ז באומן שהיא צפונית הרבה, הרי גם בני א"י צריכים לאחר את זמן תפילת ערבית וכנהוג באמת שם כן, ממילא גם חישוב תחילת הלילה לענין חצות צריך להיות לפי זמן ערבית].

ג. ונראה לי להביא שתי ראיות לשיטה זו שמוודיין שש שעות מתחילת הלילה. א. בזה"ל לך דף צב ע"ב [הנהוג לאומרו בלילה שלפני הברית] מוזכר מעשה מר' אבא שבה לישון אצל א' בכפר טרשא וביקש מבעה"ב תרנגול כדי לקום בחצות לילה, אמר לו הבעה"ב שאין לו צורך בזה, כי יש לו כלי מלא מים שמשפץ ומסיים את הטפסוף בדיוק בחצות לילה וע"ז עושה קול גדול ומעיד את אנשי הבית ע"י"ו. והנה לפי השיטה הכללית שמוודיין "ב שעות שוות מחצות היום, הרי יש תזווה בזמן שבין תחילת הלילה לחצות, פעמים מאריך ופעמים מקצר, וכיצד יכל להשתמש בכל יום בכלי זה, וע"כ מוכח שיש זמן קבוע בכל יום מתחילת הלילה ועד חצות, והכלי היה מכוון לזמן זה ועפ"ז קבעו את חצות הלילה, ומבואר להדיא שהוא שיעור קבוע שמתחילת הלילה ועד זמן חצות.

ראיה נוספת לזה מספרי הפוסקים. הב"ח בסי' רלח כתב בשם האחרונים [הוא המהרש"ל ועוד] שמשכבי עד קומי היינו משבועות שאומרים 'שכבי עד הבוקר' ועד 'קומי' היינו תשעה באב שאומרים 'קומי' רונן בלילה, שכבי, שא"צ לקום בלילה, ומקומי עד שכבי, קומי, שצריך לקום בלילה, והעתיקו המג"א בסימן א', והביא בשם העולת שבת שאינו משבועות עד ת"ב אלא מט"ו אייר עד ט"ו אב, והא"ר בסי' רלח העתיקו.

קדושת הברית [ג]

יעקב: זה נשמע קצת חידוש. יש לזה מקור?

משה: עניין זה מבואר בספר המידות [ערך ניאוף אות י'] לא תיכנס עם פתויך בטוען ונטען, כי אריכת הרגשת החושב אפילו לבחינת השולל תפעל הגברת החפץ ותתהפך הרצון' והוא מלשון האור החיים הקדוש [בפרשת אחרי מות פרק יח פסוק ב] ושם מאריך בזה קצת, וזה יסוד גדול מאוד בכל העניין הזה של קדושת המחשבה, שעיקר עבודת האדם הוא לא 'להילחם במחשבות' אלא 'להתעלם מהמחשבות' וזה על ידי שמעביר את המחשבה למחשבה אחרת.

ור' נתן במכתביו (בספר עלים לתרופה), חוזר על יסוד זה אין ספור פעמים, כי זה באמת עיקר עבודת האדם בפועל, ואמנם גם זה לא תמיד קל, אבל זה הרבה יותר קל ממלחמה חזיתית במחשבות, וגם למעשה המלחמה לא עוזרת רק אדרבא יכולה להזיק יותר, ועל כן עיקר העצה היא דווקא לחשוב מחשבה אחרת, ומימלא לא יחשוב מהמחשבה הלא טובה, כי אין שני מחשבות באדם בבת אחת.

יעקב: פעם שמעתי שיש כזה מושג של 'להעלות את המחשבות הלא טובות' על ידי שמתבוננים מאיפה מגיעה המחשבה הלא טובה ומתקנים אותה בבורש, האם זה לא סותר למה שאתה אומר שצריך דווקא להסיח דעת?

משה: המושג שהזכרת מבואר הרבה בספרים, וגם בדברי ר' נתן מוזכר עניין זה. ובאמת אין זה סותר, כי זה גם אופן איך להעביר את המחשבה לדבר אחר, והיינו לשורש העניין ששם הוא טוב. למשל, מחשבה של אהבה לדבר לא טוב, הוא נקרא 'אהבה נפולה', וכשאדם מתבונן שכל אהבה שבעולם בעצם שרשה באהבת השי"ת, וזה בא להזכיר לאדם את אהבת השי"ת, הרי אדרבא זה יכול לעזור לו להסיח דעת מהמחשבה הלא טובה ולהעביר את הרגש הזה עצמו שהתעורר בו עכשיו לכוון הקדושה.

אלא שלא תמיד יש את הכח בשעת מעשה להפוך זאת עד כדי כך למחשבה קדושה, ולפעמים יכולים להיכשל על ידי זה שממשיכים להתעסק עם הלא טוב, ולכן כבהאי גוונא צריכים להתנתק לגמרי מהמחשבה ולחשוב על עניין אחר לגמרי, אבל בוודאי מי שיכול לעשות כך, דהיינו להעביר את המחשבה עצמה לכוון הקדושה - אשרי לו, ובהוא הוא לא רק ניצול מהמחשבה האסורה אלא אף מתקן אותה. ובהוא כל אחד צריך להכיר את עצמו [וכן מבואר בליקוטי מוהר"ן סימן כו-כו שיש דרגא שצריך רק להסיח דעת, ויש דרגא שאפשר ורצוי להעלות את המחשבות את הקדושה].

יעקב: נפלא מאוד. ומה הם שני העצות הנוספות?

משה: העצה השנייה היא השמחה, להתרגל לשמוח מאוד על כל התגברות והיסח הדעת, כי בנוסף לעצם מעלת השמחה בכל עשיית מצוה שהיא גדולה ועצומה מאוד, כאן יש בזה עניין נוסף, כי חלק גדול מתנסין הוא ההרגשה כאילו כביכול מפסידים משהו, ולמרות שהאמת היא שהסבל והעצבות שיש לאדם כשנמשך אחרי מחשבות לא טובות הוא פי כמה וכמה מההנהגה הרגשית והדמיונית, אבל סוף סוף היצר הרע גדול מאוד, ועיקר כוחו הוא בדמיון כאילו יש כאן משהו שאני מפסיד, ועל כן צריך שיהיה כמה שיותר מוחשי אצל האדם ההיפך ממש, דהיינו האושר והשמחה בכל התגברות קטנה, וכמה זה חשוב לאין ערוך, ולהגדיל שמחה בלב על זה, כי כפי מה שיהיה מוחשי אצל האדם האושר שבשמירת הקדושה והמחשבה, כך יהיה לו נקל יותר לעמוד בניסיון.

יעקב: שלום משה, אני כל כך שמח לפגוש אותך, אתה לא מבין איך הדברים שדברנו בפעם הקודמת פשוט שינו לי את החיים, ולכן חיכיתי להמשיך השיחה שלנו על העניין הזה.

משה: אכן, זה נושא מאוד יסודי, וכמו שדיברנו בפעמים הקודמות. ובפרט כאשר מתקרבים ימי הקיץ, שאז צריכים להתחזק בזה יותר כדינו. ובכן, מה תרצה לשמוע?

יעקב: בפעם הקודמת שוחחנו על כך שיש את השורש ויש את האילן; השורש הוא מה שאדם מטעין את עצמו שלא בשעת הנסיון, והאילן הוא העמידה בשעת נסיון. אז דברנו בינתיים רק על השורש, ועדיין לא דברנו על ה'למעשה' - מה עושים בשעת נסיון. וגם בחלק של ה'שורש' הזכרת שיש שלשה נושאים לדבר עליהם: הנושא של תפילה, והנושא הבריהיה מהנסיון, והנושא של תענוג רוחני, ואכן שוחחנו על השניים הראשונים, אך על השלישי עדיין לא.

משה: אם כן, נשלים את השלישי שהוא 'התענוג ברוחניות', ואחר כך נדבר ממש למעשה על ההתמודדות בשעת נסיון.

העניין של 'תענוג רוחני' הוא נקודה מאד יסודית, ובפרט בנוגע לקדושה, והוא שהאדם חייב ומוכרח שיהיה לו מתיקות בדברי קדושה, כי נפש האיש הישראלי שרשה בתענוג ומימלא מחפשת תענוג, ואם אין לאדם את התענוג בקדושה, בהכרח יחפש אותה במקום אחר שיש לו דמיונות שיש שם תענוג, ועל כן חשוב מאוד שכאשר אנו עוסקים בתורה ובתפילה - נעשה זאת באופן שיש לנו הנאה מזה.

ובאמת זה נושא יסודי מאוד, ואולי בעו"ה בפעם אחרת נדבר בהרחבה על העניין הזה, על כל פנים הנוגע בזה לענייננו הוא שחלק גדול מהעבודה על קדושת הברית הוא במה שיוצר לעצמו מתיקות בתורה ותפילה ושאר ענייני קדושה, ובלי זה כמעט אין שייך לא ליפול בזה, ועל כן כל אחד חייב לראות איזה דברים יכולים להביא לו מתיקות בקדושה ולהשתדל בהם ככל יכולתו [אצל אחד זה לכתוב חידושים שהתחדשו לו או שרואה בספרים, אצל אחד זה להרבות בניגונים וישרים בתפילה או בזמן אחר, ועכ"פ כל אחד לפי מה שמכיר את עצמו יכול וצריך להשקיע בזה שיהיה לו טעם ותענוג מתורה ותפילה].

יעקב: נפלא מאוד. כעת לאחר כל ההקדמות, אני רוצה לשמוע למעשה, מה עושים בשעת נסיון, שהרי סוף סוף פה נמצאת עיקר הבעיה, וכשהיצר הרע בווער, לכאורה לא עוזרים כל הדרשות... וכמו שאמרו חז"ל (נדרים לב) 'בעידנא דיצר הרע לית דמדוכר ליצר הטוב'.

משה: אכן, כפי שכבר דיברנו בפעמים הקודמות, באמת עיקר העבודה היא לפני המלחמה, כי אם לא מטפלים בשורש, כמעט ולא שייך לעמוד במלחמה בעת הנסיון, אבל גם אחרי הטיפול בשורש נצרכות העצות למלחמה בפועל בעת הנסיון, ונדבר בזה שלשה נקודות עיקריות ויסודיות שיכולות להועיל מאוד בעניין זה.

הדבר הראשון הוא 'להסיח דעת' - דהיינו לא להילחם חזיתית, רק להעביר את המחשבה למחשבה אחרת, כי הכניסה למלחמה במחשבות היא מסוכנת מאוד, ועלולה להחמיר יותר את תוקף הנסיון, לכן עיקר העצה היא דווקא להסיח דעת למחשבה אחרת, אפילו למחשבה סתמית, כגון לספור מרצפות וכיוצא בזה, העיקר להעביר את המחשבה למחשבה אחרת.

ובוודאי אם יוכל להעביר למחשבה אחרת של תורה, מה טוב ומה נעים, אבל אף אם לא, והרבה פעמים קשה מאוד להעביר את המחשבה לעניין של תורה או דברי קדושה, אבל לכל הפחות להעביר את המחשבה לעניין אחר, אפילו סתם בדיחה או לספור מרצפות.

טעימה מתורת מוהר"ן על הנושא

מיאוס התאוה

פעם אחת התלוצץ מזה ואמר שעל זה מבקשים בכל יום ואל תביאני לידי נסיון ולא לידי ביזין. ואמר בזה הלשון: אדער אה נסיון אדער אה ביזין (או נסיון, או ביזין). הינו כי אם לא יעמד בניסיון יהיה לו ביזין. וכבר מבאר קצת שספר הרבה מענין מאוס תאוה זאת ואמר שאינה תאוה כלל וכו'. אחר כך אמר שנמצאים הרבה שמעצם גשמיותם ורגילותם בענין זה אין מועיל להם כלל מה שממאסין להם ענין זה, אדרבא באיזה לשון שידברו עמם מזה יתגברו עליהם ההרהורים יותר. על כן טוב לרב בני אדם לבלי להתחיל לחשב בזה כלל וכמבאר מזה בספר הא"ב לא תכנס עם פתויך בטוען ונטען וכו'. (ספר שיחות הר"ן - אות דש)

על ידי טרדות של קדושה - יכולים להינצל מהנסיונות

ואחר כך היה זה לך לטובה שפטרת הכל בלבוליים על ידי זה למדת גמרא בתוך בלבוני טרדא כואת. כך הוא המדה וכך יפה לך בני חביבי. מי יתן והיה ללבך **המשך בעמוד הבא >>>**

בית היין

קדושה [ג]

שמירת העיניים

תאות ניאוף אינו נרחק מן האדם אלא על ידי הרחקת ראות העין והמחשבה (ספר המידות - ערך נאוף, אות ט)

בריחה מנסיון

לא תכנס עם פתויך בטוען ונטען, כי אריכת הרגשת החושב אפילו לבחינת השולל תפעל הגברת החפץ ותתהפך הרצון אליו (שם אות י')

מעלת ההתגברות

כל הבא דבר עבירה לידו ואינו עושאה, עושים לו נס (שם אות כ)

שאלה:

פעמים, כשאני בא ללמוד אני נוכר ממצבי, כמה אני רחוק מהכל, וזה מחליש את דעתי, כאילו אני שייך ללימוד.

תשובה:

מוהר"ן אומר (שיחות הר"ן יט): "נכספתי להמשיך את העולם אל עשייה, שיהיה חיוב אצל כל אחד ואחד ללמוד כך וכך בכל יום ולא יעבור וכיוצא"

שאל אותו ר' נתן "והלא יש בני אדם בעלי עבירות ר"ל?" השיב לו מוהר"ן בלשון גערה קצת: "אין אתה יודע כח הגדול של התורה. אפילו אלו הרגילים בעבירות ר"ל, אף על פי כן כח התורה גדול כל כך עד שיכולה להוציא אותם מהעבירות, ואם יעשו להם חק קבוע, וחיוב חזק ללמוד בכל יום כך וכך, יהיה איך שיהיה, בוודאי יזכו לצאת ממצודתם הרעה, כי כח התורה גדול מאוד" (ליקוטי הלכות בציעת הפת ה' כ"ב)

ולכן לא לך להסתכל על מה שעובר עליך, אדרבא, כמה שיותר עובר, מוכרח הנך לברוח לקביעות עיתים לתורה הק', כי כח התורה גדול מאוד, תקפיד על זה יום יום ותראה פלאות...

שאלה:

כל כך הרבה פעמים ניסיתי להתחזק להיות עקבי לפחות באיזה שיעור קבוע יום יומי, שלא אלך לישון בלי ללמוד אותו השיעור, אך אני מצליח להתמיד ולהחזיק מעמד?

תשובה:

א. תתחזק לא להתייאש, שהרי יש לנו הרבה דברי חיזוק ממוהר"ן, שתמיד אפשר וכדאי להתחדש.

ב. גם אם לא תצליח להיות עקבי, כל מה שחטפת הוא רווח נצחי, ובכל פעם שתתחדש, תרוויח, ואל תחשוב אם תצליח להיות עקבי בזה, או לא.

ג. נוסף על כל זאת, ראוי שתדע, כי אם לא הצלחת להיות קבוע באיזה עניין, יתכן מאוד שהתחלת בריבוי אור. לקחת על עצמך דבר שהוא למעלה מכוונותך, אשר זה גרם לך שלא תוכל להתמיד בו בעקביות.

רביז"ל לא נתן לנו את השיעור כמה לקבוע בכל יום, (חזן מסעיף אחד שולחן ערוך), כי זה תלוי לכל אחד כפי כוחותיו, אפילו דבר קטן.

קבע זמן לימוד כל יום, רבע שעה, חצי שעה, שעה וכו', או אם קל לך יותר לקבוע כמות, אז תבחר ספר בו תלמד סעיף, עמוד, דף או שתיים וכו'. כאשר תראה שהתרגלת ללא קושי, אז תוכל להוסיף על הזמן, או על הכמות, או בהוספת ספר אחר.

שאלה:

אני לא רוצה להתחיל עם קצת, שהרי לכתחילה צריך הרבה? ובכלל, מוציאו מאוד במי שמקפיד על שיעורים קטנים קבועים, שאחרי שגומר ללמודם, יש לו תחושה כאילו גמר ללמוד היום?

תשובה:

לא אמרנו שתסתפק בקצת מכיון שאינך מסוגל להרבה. כי הרי כל אחד יכול לבוא לכל המדרגות שבעולם, וראוי שתשקוק לגדולות, תתפלל על כך ותתאמץ בכל יום כמה שיותר להרבות בלימוד התורה.

אך בכל זאת, עליך להיות מעשי. אל תרמה את עצמך, צמצם את המחשבה לדבר קטן שאתה בוודאי יכול לעשות במצבך כעת, ותמסור את הנפש לעשות בכל יום לפחות את הקצת הזה.

>>> המשך

זה כל הימים להשליך כל הבלבולים מאתך. ולדלג ולקפץ מתוך כל ההרהורים והבלבולים איך שהם לתוך עסקים המכרחים. כי הלא אין רגע שלא תמצא מה לעסק אז, כי על לימוד התורה הקדושה לבד יכולים לבלות ימים ושנים כל ימי עולם. בפרט שתהלה לאל יש עתה ספרים הרבה תנ"כ ומשניות וש"ס וספרי מוסר וכו' וספריו הקדושים ובאורנו וכו' שעזרנו ה' יתברך.

וגם צריכין להתפלל ולשוח בינו לבין קונו או על כל פנים לצעק או לשמוח בלבו שבראנו לכבודו וכו'. וגם צריכים לדבר עם חברנו הן במלי דשמיא הן בעסקי משא ומתן המכרח או לפעמים למען השלום שגם זה מצוה כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה מעולם לא הקדימו אדם שלום מעולם. ומכל שכן שבכל פעם נתחדשין על פי רב כמה עסקים חדשים. כגון עתה שעשית שדוך למזל טוב והכרחת או לעסק בעסק שלנו. וגם עתה אתה צריך לעסק בעסקיך ובעסקינו כאלה ואלה. ועל ידי כל זה יכולים לדלג ולברח כמה שצריכין לברח ולבלי להסתכל לאחוריו כלל וכלל ולקיים מה שכתוב אל תכנס עם פתוייך בטוען ונטען וכו'

ואם הוא בא פתאם כמכריח חס ושלום מה לעשות. אנס רחמנא פטרה. רק אתה תתחזק בשמחה ולברח בכל כחך בגנבה ובהסח הדעת וכו'. על פי כל העצות והרמזים וההתחזקות שהורה אותנו הוא זכרוננו לברכה (ספר עלים לתרופה - מכתב טו)

היצר הרע - רוצה לגנוב מוחו של האדם

פי הסקרא אחרא היא בחינת לבן הארמי, שבא ברמאות גדול ונתחבולות הרבה לתפסו במצודתם ח"ו, והעקר בענין המחשבות שפמח שהם מתנפלים על האדם בכמה וכמה גנבות ורמאות ונרממיות עד שפתאום יוצא מהו חזן לשיטין והושב מחשבות חזן מה שחושב, רחמנא לצלן, באשר יודע האדם בנפשו, בפרט מי שהוא בעל מחשבה, שהוא מדה רעה מאד מאד, כי הוא מה"ד דברים המעבדים את התשובה, פומבא בשלחן ערוך.

נדמה כאילו אין דרך להיפטר מזה

וכל אלו המחשבות רעות נקראים בחינת לבן הארמי שפמלן ברשע, כמו שכתוב במדרש שעל שם זה נקרא לבן, והינו שהוא מלפין ורשעיות כל כך פאלו פבר נקבע בזה פאלו אין שום דרך להקמיל משם ח"ו, באשר נדמה ח"ו לבני הנעורים בפרט להבעלי מחשבות שאי אפשר להם לעמד כנגד המחשבות רעות והרהורים רעים.

אפשר להתעלם מהמחשבות

אבל פאמת לא פן הוא, כי המחשבה ביד האדם תמיד. ונחוט השערה יכול להנצל בשב ואל תעשה מכל מיני מחשבות רעות והרהורים על ידי שיטה דעתו למחשבה קשרה וכו"ל. זהו בחינת מה שאמר רבנו ז"ל ששכחורחין המחשבות רעות ילך לדרפו במה שהוא חושב מחשבות פשרות ולא יסתכל לאחוריו כלל וכלל וכו', (פמו שכתוב בלקוטי א' סימן ע"ב). כי זה שטונען עם המחשבות רעות ונכנס עמהם בטונען ונטען ורוצה שיצוה אותו לצאת מהם, זהו כמו מי שפגוד הרהורף שרופה לברח ממונו ואין הוא רודפו יותר, אבל פאמת עקר העצה לברח מהם וללך לדרפו ולבלי להסתכל לאחוריו כלל ולבלי לטען עמהם כלל, ועל ידי זה דיקא נצול מהם.

יכול להעסיק עצמו במשהו אחר

גם יגנב וכו' מרפזו שלפעמים מתגברים ההרהורים והמחשבות כל כך עד שקשה לברח מהם לתוך תורה והפלה ודברים שבקדושה בשום אופן והתקרח לעסק במילי דשטותא בעניני צחוק וכיוצא כדי לפתח דעתו לפי שעה עד יעבר ועם השטף של המחשבות, כי אין היצר הרע מצוי אלא לשעתו, ואין הסקרא אחרא מבינה כלל, שהוא בורח מהם מאחר שעוסק במילי דשטותא.

כל תנועה מצטרפת, ועומדת לו כשנצרך

זהו בחינת מה ששמעתי מפי אדמו"ר ז"ל שכל מה שהאדם מנתק עצמו מחשבות רעות למחשבות טובות, וכל העתקה והנחה ותנועה שהאדם מויד ומניע ומעמית עצמו מרע לטוב, הכל מתקבץ בעת הצורך והדחוק ועוזר להאדם וכו', פמברא דבריו ז"ל (לקוטי תנ"א סימן מ"ח). ואף על פי שיש להאדם יסורים גדולים מזה ונדמה לו שפבר קשה לו לעמוד כנגדם מחמת שזה ימים רבים שיש לו יסורים מהם ועדין לא נשקט מהם, אבל צריך לידע כי אין שום תנועה טובה נאבדת פנ"ל.

ועל ידי כל ההעקקות והזזות שנתקו עצמם מרע לטוב, מחשבות רעות למחשבות טובות, שעל ידי זה נתבררו נצוצות הקדושים נעשה מהם גל ואחצה להפסיק בינו לבין לבן, שהוא בחינת המחשבות רעות פנ"ל, רק יעמד על מקומו לעסק בתורה ותפלה וכו', כי פלם מתקבצים ועוזרים להאדם בעת הדחוק פנ"ל, והינו פתק התגברות הבעל דבר והסקרא אחרא ח"ו, וזהו בחינת הגל שנגעשה בין יעקב ללבן.

שאלה:

איך בכל זאת לוקחים כוחות להצטמצם, ולהתמיד? בפרט שהקביעות עלולה להיפך לעול יומי, שמצפים לסינו, בפרט אם אני חוטף את השיעור לפני השינה?

תשובה:

דבר זה תלוי בהסתכלות על עבודת ה'. כאשר המטרה היא הצלחה, אזי קשה להצטמצם לקצת, תמיד תהיה הרגשת החוסר סיפוק.

תתחיל להכניס אור וחיות מהש"ת בתוך הקצת שקבלת. תתרכז מעט במחשבתך שהנה ה' מתפאר בך עכשיו, ותאמין עד כמה יקר הקצת הזה למעלה. גם אם אתה בלחץ לסיים את השיעור היומי, תעצור להגע, ותזכור זה לא סתם מה שאני עושה עכשיו, זהו תורת ה' ממש.

כך גם תוכל ללכת מדרגא לדרגא, וכל תוספת תתן לך סיפוק. כי עיקר הנוק בריבוי אור הוא, שאדם מערב את כל עבודת ה' שלו ביד, וכאשר נופל מדבר אחד, מיד מתיאש ונופל מהכל.

אך אם תכנס למשמעות שבדבר, אזי תבין שאין קשר בין עבודה אחת לשניה ובין סדר אחד לשני, כל קצת חשוב בפני עצמו.

* * *

נסיים במאמר רביז"ל בספר המידות: "התתבר מצליח ותצליח", ויש בזה עצה לאחד שרוצה לקבוע סדר לימוד במשך היום, שיתבר זאת לדבר שהוא כבר מצליח לעמוד בו, וכגון, שיצמיד את השיעור לתפילת שחרית, או לסעודת שחרית וכו' שהוא בין כה מקפיד עליו יום יום.

ההתייחסות אל התאוות

שלום וברכה.

היות והגליון עוסק כבר כמה חודשים בעניין הקדושה, אכתוב גרגיר אחד, הנלמד מה"מעשה מבעל תפילה" (סיפורי מעשיות, מעשה יב), ומשמש לנו יסוד גדול בהתייחסותנו להבלי ותאוות העולם הזה:

ב'מעשה מבעל תפילה' מסופר, שכשאנשיו של הבעל תפילה סיפרו לו על המדינה של הממון, ועד כמה הם שקועים בשטות הממון, "ענה ואמר שהוא מתיירא שלא יתעו יותר ויותר", ואחר כך כששמע שכבר עשו לעצמם אלקות, "אמר שעל דבר זה היה מתיירא ודואג מתחילה".

וחזינו מהכא, שעיקר הפחד הוא - לא כל כך על עצם תאוות הממון אלא בעיקר - על מה שעושים מהממון אלקות.

שכן, בתאוות ממון, ישנם ב' שלבים: א', מה שהאדם מתאוה לממון. ב', ששקוע כל כך בתאוה זו, עד שהוא הופך אותה לאלקות וסוגד לה. ועיקר פחדו של הבעל תפילה הוא, שלא יהפוך הממון לעבודה זרה.

כי כל מהותו ועניינו של התפילה הוא ההיפך הגמור: להביא את האדם לביטול גמור להשם יתברך, ולעבודו בכל לבבו, איזוהי עבודה שבלב זו תפילה. ולכן, כל זמן שאין האדם הופך את הממון לעבודה זרה, אזי גם אם הוא שקוע בתאוה זו, עדיין אין זה סתירה גמורה לעבודה שבלב זו תפילה, ועדיין יכולים להאיר בלבו את עבודת התפילה, שיפנה בכל פעם להשם יתברך בביטול והכנעה. אבל כשהממון נהפך אצלו לעבודה זרה - היינו שהממון מצטייר אצלו ככח עליון שיכול לספק לו את כל צרכיו ומאווייו - הרי התרחק בזה בתכלית הריחוק מעבודת ומהות התפילה, ונפל אל ההיפך הגמור ממש.

וענין זה לא ללמד על עצמו יצא, אלא ללמד על כלל כל התאוות כולם יצא. גם בשאר התאוות ישנם באופן כללי ב' חלוקות אלו: א', שמתאוה אל הדבר. ב', שהתאוה נהפכת אצלו לעבודה זרה - והיינו, שמתחיל ליפול לתוך טעות כאילו התאוה הזאת מסוגלת לספק לו את החסר לו ולעשות אותו למאושר.

ועיקר הפחד הוא שלא ייפכו התאוות אצלנו לעבודה זרה. וגם אם אנו עדיין שקועים בהם עד צוואר, נדע על כל פנים את האמת שהתאוות הם הבל וריק, ושקר גמור, "הבל ואין בו מועיל". "הבל הבלים אמר קהלת הבל הבלים הכל הבל".

על כך אומר מוהר"ן: "את זה תקבלו מאתי שלא להניח עצמו להעולם להטעות, שלא יטעה אותו העולם" (שיחות הר"ן, נא). גם אם אתם עדיין משועבדים להבלי ותאוות העולם הזה, על כל פנים אל תניחו להעולם להטעות אתכם כאילו הצדק אתו...

וכפי שאכן ניתן לראות, שאחת המתנות העיקריות והמינימליות שמקבל כל חסיד ברסלב מרבינו, היא: שגם אם הוא עדיין שקוע בתאוותיו והבלי, על כל פנים הוא יודע בלבו שהם הבל וריק, והוא משתוקק לצאת מהם.

ומתנה זו, עלינו להעריך ולהוקיר, ללבב ולהגדיל, להעמיק ולהרחיב. ולהוציאה בפה מלא בכל יום לפני השם יתברך: אני יודע שאני מטעה ומשקר את עצמי. רחם עלי, ומלטני מהשקר וקרבני אל האמת. [וכעין תפילתו של ראב"ר שכותב בששון ושמחה תפילה ה': "עזרני לזכור ולא לשכוח שאיני מטעה בזה כי אם את עצמי"].

הריחוק של מתנה זו הוא גדול ועצום. שכן:

- א. כשהאדם כופר באמיתת תאוותיו ויודע שהם שקר, ההנאה שלו מהם היא קטנה בהרבה, וממילא גם התשובה והתיקון שלו קלים בהרבה, כמבואר בשיחות הר"ן שיחה ק"ב.
- ב. גם המשמעות של התאוה היא פחותה בהרבה, כעין החילוק בין "מומר להכעיס" ל"מומר לתיאבון", שהמומר לתיאבון יודע ומכיר בכך שהוא עושה משהו שלא ראוי לעשות אלא שתאבונו ותאוותו מתגברת עליו.
- ג. כמו כן, תיתכן מציאות, שבמצב שכזה, התאוות עצמם הופכים להיות חלק מה'כפרת עוונות' שלו...

שכן, כבר לימדנו רבינו שעצם הצער והייסורים שיש לאדם מתאוותיו והבלי, הם עצמם מזככים אותו ומכפרים עוונותיו!

וכדאי את בחיי מוהר"ן: "פעם אחת היה קובל איש אחד לפני ז"ל איך שקשה לו מאוד להתפלל, כי המחשבות זרות מבלבלין אותו מאוד. השיב לו רבינו ז"ל: מקבלין זאת לכפרת עוון! (נעמט מען דאס אהן פאר א כפרת עוון) וחייך קצת. וקצת היה נראה כוונתו בזה, כי הלא באמת אלו המחשבות הם בעצמם עוונות, ועל כן חייך קצת. אך אף על פי כן בודאי כל דבריו אמת וצדק, כי על כל פנים בזה שאין מהרהר אחריו יתברך חס ושלום, ויודע שבודאי השם

זיכני השי"ת לעסוק עם בחורי ישראל, ובפרט עם נוער מתמודד. והנה במשך הזמן ראיתי שאחת העצות הנפלאות והיעילות לחיזוק בחורים - הוא פשוט לקחת אותם לציון של מוהר"ן מברסלב זיע"א באומן, רופא הנפשות הגדול, שיתנו פרוטה לצדקה ויאמרו תיקון הכללי.

ואציין שבאחת הפעמים שרציתי לקחת לשם בחור שהיה במצב רוחני מדורדר, הוריו הסתייגו וטענו שאולי כך הוא יכיר את עולם הנסיעות לחו"ל ואז עלול לנסוע שוב לאו דוקא לקברי הצדיקים... ואז שאלתי את פי מו"ר, אחד מגדולי הרבנים בבית שמש, ואמר שאם לפי שיקול דעתי הנסיעה הזו תחזק אותו, אין להתחשב בספקות עתידיים, דברי ושמוא ברי עדיף.

ואספר על בחור אחד שנפל לתאוות באופן נורא מאד, אפילו ביחס לבחורים אחרים במצבו, ה"י ואני בתומי אלך, הייתי לומד עמו בקביעות מספר 'משיבת נפש', שסגולתו ידועה להחזיר בתשובה. ואת האמת אומר שלפעמים תוך כדי דיבור הייתי אומר לעצמי מה אתה לומד עמו בכלל, אתה לא רואה שכל כולו טומאה חמורה, ומה לו ולספרים הק' ואז הייתי חושב לעצמי מה היה אומר מוהר"ן מברסלב זיע"א בעצמו אילו הייתי שואל אותו לגבי הבחור הזה, ודאי שהיה אומר לי שגם עליו נאמרו כל הדברים, שאפילו נפל לשאל תחתית ומתחתיו וכו', וכך הייתי מקבל כח להמשיך [אבל זה לא היה פשוט, והייתי צריך כל פעם לערוך מלחמה עם עצמי ו"להתייעץ" עם מוהר"ן כדי להמשיך].

לאחר תקופה, רציתי לקחת אותו עמי לאומן, אבל לא אסתייעא מילתא. אכן כשזכיתי לנסוע בעצמי לציון הק', אמרתי תיקון הכללי במיוחד עבורי, וזעקתי בדמעות שלישי את שמו פעם אחר פעם מעומק הלב, ובלבי התעוררה תקווה רבה. לאחר זמן קצר הבחור עצמו נסע לאומן [בלעדי], וכשחזר אמר לי שהרגיש שהוא "מכיר" את מוהר"ן מהלימוד בספר הק' משיבת נפש, וגם אמר שהרגיש רגש רוחני נפלא, והוא לא חזר אותו דבר כמו שנסע.

לאחר מכן עברה עוד שנה בערך, ובהם עברו על הבחור כמה וכמה מעברים, ובסופו של דבר חזר בתשובה שלמה וכיום הוא נגמל מכל העבירות, ולומד בישיבה ושומר מצוות לכל דבר. וגם אני וגם הוא מרגישים באופן ברור שהכל בזכות מוהר"ן, ספריו, עצותיו, וציונו הק' עם התיקון הכללי.

ועכשיו אספר על בחור אחר, שהיה במצב רוחני לא טוב ובלו מסגרת וכו' ונסעתי אתו כמה פעמים לאומן:

נסיעה א

לפני כשנה וחצי [בחודש אב תשע"ו] נסעתי

סיפורים מפעמים על נסיעות לאומן עם נוער נושר, והמהפכה שבעקבותיהם [נכתב על ידי מחנך ידוע שעוסק רבות בנוער מתמודד]

עמו לציון הק', אך למרבה האכזבה תיכף כשהגענו הוא התנהג שם באופן מאד פרוץ, ומצא שם כל מיני חברים רעים המצויים שם לדאבוננו, והשתכר מאלכוהול ומדברים נוספים שהשיג שם, ואני לא ידעתי את נפשי מרוב צער, והתחרטתי מאד שהבאתי אותו, בפרט שהיו עמנו עוד בחורים בעלי אופי יותר נח, אך בהתנהגותו השלילית הושפעו גם הם ממנו, ותחת אשר הבטחתי להוריהם שנעסוק שם בהתחזקות וכו' מצאתי את עצמי 'שומר קישואים רקובים'...

בעודי יושב בהיכל הציון הק' שבור ורצוץ, נכנס לשם הרב פרץ קראהן מנהל הת"ת כתר תורה דשם, ואני שחתי לפניו את כל ליבי, אך הוא כלל לא התפעל ואמר לי: אתה הבאת אותם אל הרופא הגדול, אתה יכול להיות רגוע, תן לו לעשות את העבודה בעצמו. והוסיף לספר לי מנסיונו הרב המון סיפורים על אנשים וצעירים שהגיעו לציון הק' בלי שום כוונה ובלו רצינות וכו' ורבים מהם הושפעו אחר כך לטובה, חלק אף חזרו בתשובה שלמה, והדברים אכן עודדו אותי מאד.

ומכל מקום לא ראיתי אחר כך איזה שינוי בבחור זה. מלבד העובדה שהוא הביע כמה פעמים געגועים לציון הק' וביקש שניסע לשם שוב.

נסיעה ב

נסע לשם בעצמו, ואיני יודע מה היה שם.

נסיעה ג

בערב ר"ה האחרון [תשע"ח], הוא רצה לנסוע לאומן לר"ה, אך הוריו התנגדו, וטענו שכיון שמצבו הרוחני בשפל המדרגה, ואין מי שישמור עליו שם [כי אני עדיין לא זכיתי לנסוע לראש השנה], הוא עלול להתדרדר וכו'. אולם מכיון שזיהיתי אצל הבחור ניצוץ של רצון אמיתי להתחזק, וגם הוא טען בתוקף שרצונו לנסוע בשביל להתחזק, והיו ניכרים דברי אמת, לכן ממש התחננתי כמעט בדמעות להוריו שיניחו לו לנסוע, ואחרי שכנועים רבים הסכימו בלי הרבה חשק.

וכאן מתחיל הנס: ביום הראשון של ראש השנה, הבחור קיבל קלקול קיבה רציני, והיה צריך לצאת מהתפילה פעמים רבות כדי להקיא. ואז הוא אמר לעצמו התחזקות: אני נמצא עכשיו אצל הפרופסור הגדול, עכשיו מתחיל הניתוח, והרופא מוציא ממני את הזבל... אלו היו המחשבות הקדושות של הבחור באותה שעה, ותאמינו לי שהיה לו המון זבל רוחני להוציא... ולמרות שהיה חולה התעקש להישאר עד סוף התפילה, ולשמוע מאה קולות.

כשחזר לארץ אחרי ר"ה, הודיע לי חגיגת שהוא חווה שם אורות רוחניים שלא חווה מימיו, וקיבל על עצמו לשמור שבת [ואמר שרוצה לבא בר"ה הבא ולספר ששמר שבת שנה שלמה] וכן רוצה ללמוד את תורת

מוהר"ן מהספרים בצורה מסודרת, ובעצם הוא רוצה לחזור בתשובה שלמה. ואכן - אומר ועושה! ב"ה הוא שומר שבת, ומניח תפילין, ומתפלל, ולומד תורת מוהר"ן, ומיום ליום מתחזק והולך, ה' יחזקהו לגמרי בקרוב.

נסיעה D

לפני כחודש ימים נסעתי שוב עם אותה קבוצת בחורים [בערך] לאומן, והנה היתה זו נסיעה כל כך רוחנית קדושה וטהורה, תפילות, תיקון הכללי, שיחות חברים, שירי נשמה, סעודות שבת באוירה עילאית. ומי היה ראש החבורה, העושה ומעשה לכל דבר שבקדושה? - אותו בחור 'מופקע' לשעבר! הוא גרר את כולם לשלש תפילות ביום, נוף במי שקם מאוחר, ועודד את חבריו לשהות יותר על הציון ופחות בשווקים וכו'. ממש לא יאומן שזה אותו בחור מהנסיעה הראשונה. כאשר רציתי לחזקו ואמרתיו לו "כשאני משווה את הנסיעה הזו לנסיעה ההיא..." הוא קטע אותי ואמר: "בבקשה אל תזכיר לי את הנסיעה ההיא, אני מתבייש להיזכר בזה, ב"ה אני במקום אחר לגמרי."

והיה בחור שלישי שכבר היה שם כמה פעמים, וגם כן צריך רחמי שמים מרובים, ואמר לי שהדבר שהוא הכי מתגעגע אליו בעולם! (מכל התאוות והעבירות שנפל אליהם וד"ל ה' ישמור) הוא ציינו של מוהר"ן!!! והוא חוסך מעבודתו שקל לשקל כדי לנסוע כל תקופה לשם. בינו נא זאת. וגם הוא יחזור בתשובה שלמה, אני בטוח.

בקיצור, המסר פשוט, וכל אחד יכול לקיים אותו. כל בחור מצוק ומר נפש, חוטא ומחטיא, בעל איפון ודומיו, בשאלו ומתחתיו - לקחת ללא דיחוי לאומן, ולדאוג שיתן פרוטה לצדקה, ויאמר תיקון הכללי, ולא לדאוג יותר, כי מוהר"ן כבר משתטח לאורך ולרוחב להוציא אותו מהגיהנום בעולם הזה ובעולם הבא. ומכל מקום יש להיזהר מאד שלא לשלוח שם בחורים לבד ללא פיקוח מבוגרים, מפני כמה טעמים ידועים, ושמעת' שאפילו על ראש השנה זו שאלה גדולה אם מותר לשלוח בחור לבד, ויש ממשפיעי אנ"ש שהורו בחלק מהמקרים לא לשלוח, וצריך לשאול חכם בכל מקרה לגופו.

כי אין זה בהמות כלל, רק העונות שלך הם מוליכים אותך כך. די לך, כבר קיבלת את שלך, היינו העונש שלך כבר קיבלת, ועתה חדל לך מלרדפם עוד. בוא עמי ותבוא למה שיאות לך, והלך עמו".

וקצת משמע שלפעמים הרדיפה אחר הבהמות - המסמלת רדיפה אחר הבהמיות - אם היא נעשית מתוך הרגשת תסכול וצער, הרי היא חלק מוסע התיקון של העונות, ודוק כי אי אפשר להאריך בזה כל כך.

כלל הענין: שגם בראות האדם שהוא שקוע ומשועבד לתאוותיו, לא יטעה להפכם לעבודה זרה, ולא יודה באמיתותם. רק יפזר בהם, וידע שהם שקר והבל וריק. וכל הכופר בעבודה זרה נקרא יהודי!

סיפורי מעשיות

פרק ה'

"אחר כך התחיל העולם להיות בעיניו כלא, כי מחמת חכמתו, שהיה אמן גדול בזה, וחכם ודאקטיר בזה, היה כל אחד מבני העולם בעיניו כלא".

ככל שעוקבים יותר אחרי מהלך חייו של החכם והאופן בו הוא בוחר להמיר בין ההזדמנויות השונות והיעדים, נדמה כאילו האיש הזה מחובר למנגנון הרס עצמי רב עוצמה שמשלט על חייו ומנסה לפזר אותם עד עפר, ואנחנו רק בתחלה.

אנחנו צופים באדם ברוך כישירונית ועתיר הזדמנויות, ואם תרצו יש גם סיעתא דשמיא, הוא מתברר מהר, קולט בוריות חומרי לימוד, צובר ידע ומוסיים ברבע מהזמן את כל הקורסים המקצועיים, בשלב הזה הוא כל מה שרק אפשר לרצות להיות - גם חכם וגם דוקטור, אמן רב השראה ועשיר.

ואז נשמטת לו הקרקע מתחת לרגליו. העולם מתחיל להיות בעיניו כלא.

זה העולם אותו ניסה לכבוש, אלו האנשים שהוא מבקש להרשים, וזו החברה שמאוד חשוב לו להתאים את עצמו לנורמות שלה ולהישאר תמיד הכי גבוה. בשביל העולם הזה הוא יצא למסע ארוך, ועבורו למד כל מה שלמד.

ואותו היצר שדחף אותו להשיג את פסגת העולם מוביל אותו אל השלב הבא - אין עולם.

אחת התחושות הכי פחות נעימות היא להרגיש ששום דבר לא שווה, אין בשביל מה לחיות, הבריכה ריקה ואין איפה לשחות. וזה מתחיל לפעמים בתחושה שבאה מהקוטב הנגדי - אני לא שווה. יש הרבה אנשים שמרגישים לא שווים, סתם, בלי הישגים משמעותיים בשום תחום, לא בולטים ולא נוצצים, תמונת רקע.

החכם לא שם, יש לו ביד המון הישגים והוא משוכנע שאין כמוהו בעולם, אבל יתכן מאוד שתחת ליציפי הזה מסתתר משהו שלא יאומן. יתכן מאוד שהמבט המתנשא על העולם, ההרגשה שאין

פה עם מי לדבר, יונקת מתחושה עמוקה עמוקה של 'אני לא שווה'. תיכף נברר זאת, אבל קודם כל כמה מילים על החכמה:

החכמה היא מידה נהדרת, שימושית ורבת מעלות, זאת בתנאי שיש לך כלים מתאימים. הרבה משוגעים מפגינים כישורים לא מבוטלים, ידע וחכמה מרשימים, אבל זה בדיוק מה שהורס כל סיכוי לרפא אותם. הם כל כך מתוחכמים ולפעמים גם שנונים, שאין לך הרבה מעשות למענם. גאונות שמזינה את השגעון.

השפיות היא אזור עדין שמאוכסל בחכמה ופקחות במידה המדויקת שלא הורסת את הכלים, ומסתדרת בשלום עם המעשים הטובים.

האדם נברא כדי לחיות בתוך העולם, בשלום עם בני העולם, כל דבר וכאילו דבר טוב לכאורה, שיוכל לזלוזל בעולם, מוזיק לאדם ולא יוכל להיחשב להצלחה.

הצדיקים, אפילו שהיו חכמים מופלאים והפעילו למדרגות נשגבות שהעמידו אותם כענקים מול אנושות גמדית, נשאר תמיד בתוך עמם. ואדרבה - ככל שהחכימו יותר כך ידעו יותר להעריך את האנשים הקטנים, ולזהות בשגרה הפשוטה את המיוחד והנשגב. ולכן הם חיו תמיד חיים טובים באמת.

הרעיון הזה הוא הבסיס של האמונה. השם יתברך גדול מאוד, ומעיד על עצמו 'השמים כסאי והארץ הדום רגלי', היקום לא יכול להכיל אותי, הכל קטן עלי, ובכל זאת הוא משתכן בתוך משכן קטן, בתוך בית המקדש ובליבו של כל יהודי. הוא שואב נחת מכל מעשה טוב ומשביע את רצונו האינסופי במצוות שבני אדם מקיימים בתוך החומר, ובכוחותיהם הדלים. 'כי רם השם', ובכל זאת 'ושפל יראה', הגדולה של השם לא מוגבלת למרחבים הרחוקים שמעל ומעבר להשגותינו, אלא אדרבה, גדולתו חודרת עמוק גם אל המקומות הכי קטנים מצומצמים וילדותיים.

וישב עצמו לעשות לו תכלית ולשא אשה

סוף כל סוף תכלית, החכם מסכים לעשות למען התכלית ולשאת איתה. אבל כמוהו גם החתונה לצרכי רושם:

"ואמר בדעתו: אם אשא אישה בכאן, מי ידע מה שנעשה ממני"

ולכן הוא מחליט לשוב הביתה

"אלך ואשוב לביתי, למען יראו מה שנהיה ממני, שהייתי נער קטן ועכשיו באתי לגדלה כזה".

אבל אי אפשר כך לשאת אישה. הגמרא (קידושין מט) מציינת שאישה יכולה לטעון לחוסר התאמה מצד בן הזוג בגין 'יחוסו הרם: 'מוסאי דרב מכרעי לא בעי - נעל הגדולה ממדיתי אני רוצה', המשמעות, אינני חפצה בבן זוג שאינו בן מדתי, אפילו שהוא גדול ודווקא בגלל שהוא גדול. [מעניין לציין שתמימותו של התם, והתנהלותו הראויה בעולם, מתוארת במעשה דווקא דרך מלאכתו כרצען העושה מנעילים, נעלים דיקא].

נישואין הם תמצית ההתנהלות של האדם בעולם, מה שקורה שם מעיד על היחס הכללי לעולם, ולהיפך. החכם מבין שצריכים תכלית, מוכרחים להתחתן, אבל לא בגלל שאני זקוק למישהו, כי הרי העולם כולו כלא בעיניו, אלא שזו עוד משבצת של שלמות שצריך לסמן, ומה טוב אם גם בתחום זה, כמו בכל התחומים שהושגו עד כה, נפיק פרסום וכבוד.

וכאן מתחילה מסכת הסבל והייסורים של החכם

"והלך ונסע לביתו, והיה לו יסורין גדולים בדרך, כי מחמת חכמתו לא היה לו עם מי לדבר, ולא היה מוצא אכסניא כרצונו, והיה לו יסורים הרבה".

החכם גדול מכולם, בעיני עצמו כמוהו, וזה הדד, כי העולם גם הוא לא מעוניין לנעול נעליים גדולות ממידתו. מי שגדול מן העולם נשאר מחוץ לעולם, ולא יכול להשפיע ולא לקבל. וזה המקום של הייסורים. כל הייסורים נובעים מחוסר התאמה, הנעל לוחצת, האכסניה לא מה שאני רגיל, הסביבה לא מתאימה.

הדבר שהכי חסר לחכם זו אמונה שמיצגת על ידי האישה, הנישואין הם החיבור של החכמה עם החיים, הפרקטיקה של החכמה. כדי להתחתן חייב החכם להתחבר לאמונה, דבר שטרם השכיל לעשות.

על הפרק

סודות התורה

מחשבת הבריאה

אנחנו כל כך נוטים כל הזמן להסתכל על התוצאות. בתור בני אדם עם ראייה צרה ומצומצמת, אנחנו רוצים, כמו בהלכות בורר, אוכל ביד ומיד. אם אני רוצה שידוך, אז עכשיו. אם אני רוצה נעימות, אז עכשיו. אם אני רוצה שהילדים ירדמו, אז הרגע.

אבל האמת היא שאם השם רק היה רוצה לתת לנו את כל מה שאנחנו כביכול צריכים, הוא היה פשוט בורא אותנו שמוש או ירח או כוכבים או הר או מדבר. הוא היה בורא אותנו אחד מכל גרמי הטבע האלה, שאף פעם אין להם שום בעיה, כל בוקר הם קמים ויש להם את כל מה שהם צריכים לפי הסדר המתקדם עד הערב, וחוזר חלילה.

הוא בכל אופן ברא אותנו בני אדם, והייתה לו מחשבה אחרת, למה הוא ברא אותנו, והיא - שאנחנו צריכים לגלות משהו. אנחנו צריכים לגדול.

שירות במחנה

עם ישראל נפוז בעולם כדי לברר ולמצוא פיסות של אור שנפלו לחושי, והן נמצאות בכל החלקים של המציאות. בחי, בצומח, בדומם, במדבר, במרגיש, בתווה. אלו סודות הקיום הכי בסיסיים בעולם, וכמה שהם יותר פשוטים, הם יותר עמוקים, יותר מהותיים ויותר נעלמים.

בירושלים יש הרבה אופניים חשמליים. פתרון מעולה לעומס בכבישים. אבל יש גם כאלה שמנסים לגנוב את האופניים. לעיתים קרובות אני רואה אופניים קשורים, שבעליהם לקחו מתוכם את הבטריה והלכו איתה לאן שהלכו. אם יבוא גנב, האופניים לא תיסענה... גם אנחנו ככה. לא גנבו לנו את האופניים בעצמנו, את החיצוניות, המעטפת, אבל גנבו לנו את הבטריה. (ומכוחו אפילו לא רואים!!)

נו, תיסע! למה את לא נוסעת? מה העניינים איתך? מה את מקרטעת? תאצי! 100 קמ"ש, 200 קמ"ש. אל תשכחי להיות נחמדה. להגיד תודה. ותחייכי, את שומעת?

אבל לקחו לי את כל הכוח! קמתי בבוקר אפילו בלי לדעת שיש משהו שאין. אפילו לא סיפרו לי שיש כזה דבר שנקרא בטריה, שהיא נגנבת, ושצריך לרדוף אחריה... סודות התורה.

באים הצדיקים ומתחילים לגלות לנו את האמת על עצמנו, האמת היא שבכל מקום שאני נמצאת עכשיו, שם השם מבקש ממני, באהבה, בדיבור פרטי, ביני לביני: תהיי במקום שלך, זה חשוב לי, זה חשוב לעולם. תהיי את. איפה שאת. תסתכלי על החורבנות שלך, תסתכלי על האבלות שלך, תסתכלי על מה שאין לך, תסתכלי על מה שאת לא מצליחה. שבי רגע עם כל מה שמסביב. מה אכפת לך? אני רוצה שתהיי פה. זה חשוב לעולם, זה חשוב בשבילי. פשוט שבי. תסתכלי. בתחילה את כאילו אחד עם הרע, אבל אחרי איזה זמן, את מתחילה לרצות לשנות, לבקש רחמים, להיגאל, בשביל זה באת לכאן, לקלקול הזה, בשביל להתגעגע לתיקון ולהיזכר בגאולה.

אז כוח שיש לבית מדרש, יש גם לדיבורים של צדיקים. כמו שביית מדרש הראה לנו, גם הצדיק מצליח לעקוף את כל החוסר אמונה שלנו. כשהוא אומר משהו איכשהו אני מאמינה לו. לא יודעת להגיד למה, אבל הבנתי שלי פשוט מזהה שזה נכון. אני מאמינה לו, למשל, שתפילה היא כוח שאי אפשר לכבות, ואם הדלקנו אותה אפילו פעם אחת, רק פעם אחת שצעקנו 'הצילו' מתוך המצוללות המיואשות והמגעילות, כבר עשינו משהו. משהו נצחי. בעומק של הרע יתחיל שינוי של גאולה.

כשריפת בית אלוקינו

כולנו מכירות את מאמר חז"ל האומר ששקולה פטירתם של צדיקים כשריפת בית אלוקינו. כשצדיק נפטר לעולמו ומשאיר אותנו בלעדיו, זה שקול כמו שריפת בית המקדש.

זה קשה. מאיזו בחינה זה שווה? בית מקדש היה לנו אחד ואחרי שהוא נחרב יצאנו לגלות והכול השתנה והכול התהפך, נפלנו בבת אחת נפילה כואת כואבת, ההגאון מוילנא אמר שהוא יכול להשיג מה זה תנא, אבל הוא לא יכול להשיג מעלה של אדם פשוט בזמן בית המקדש. עם בית מקדש היינו משהו שאפילו הגאון מוילנא כבר לא יכול להשיג.

אז איך אפשר להשוות? מאיזו בחינה שריפת בית אלוקינו דומה להסתלקות צדיק לבית עולמו? הרי דור הולך ודור בא, דור דור דור ודור ודור וחכמים, אין דור יתום. תמיד יקום לנו צדיק שינהיג את העדה. אמנם אנחנו לא מבינים מה עושה נשמה של צדיק בעולם ואיזה צער זה כשהיא עוזבת אותנו, אבל בכל אופן, איך זה קשור לחורבן בית המקדש?

להזכיר לנו מי אנחנו

אחת ההסברים לקשר בין הסתלקות צדיק לשריפת בית המקדש, זה שגם הצדיק וגם בית המקדש עושים את אותה פעולה. גם הצדיק וגם בית המקדש מנסים להזכיר לנו מי אנחנו באמת. והם מנסים להזכיר לנו כי אנחנו שוכחים. כי אנחנו נופלים. כי אנחנו נבלעים בתוך רשת הסוואה.

גם הצדיק וגם בית המקדש, בעצם קיומם מנסים להזכיר לנו מי אנחנו, מאיפה באנו ולאן אנחנו הולכים. הם מתאמצים לחשוש את זה לתוך אוזנינו כשאנחנו כאן. זה העניין.

כי לפני שבאנו ידענו וזכרנו. לפעמים מסתכלים על תינוק ומרגישים שהוא יודע כל כך הרבה. לכאורה אני הגדולה והוא הקטן, אבל באמת זה כל כך להיפך. הוא הגדול ואני הקטנה. כי הוא עוד כל כך מחובר ושייך לכל האמת שאני כבר מזמן שכחתי ואיבדתי.

ציפור כנרית במעבה האדמה

לפני מאות שנים, כשהפחם היה עיקר האנרגיה שהניע את העולם ואנשים היו יורדים במעליות פרימיטיביות לעומק האדמה, חוצבים פחם ושולחים אותו למעלה, אחת הסכנות שכורים תמיד היו חשופים אליה, הייתה דליפת גז. הם היו חופרים בבטן האדמה, ופעמים רבות בוקעים מצבור של גז רעיל ששכן שם בין השכבות והתפזר בבת אחת לחלל האוויר. (הגז, כמובן, היה נטול ריח. את הריח החרוף של הגז הביתי מוסיפה חברת הגז במכוון כדי שנדע לזהות ולהיזהר מדליפות, אבל במעבה האדמה אין מי שמוסיף לגז ריח...). לא הייתה להם דרך לזהות שהתרחשה דליפה כזאת, והם היו פשוט נושמים את הגז שהתפזר עד עיפולפון, מוות או התפוצצויות במכרות.

אחת הדרכים שנועדה להגן על חיי הכורים הייתה ירידה לבטן האדמה יחד עם כלוב ובו ציפור כנרית. הציפור הכנרית רגישה יותר מבני אדם ומוזהה את הגז באוויר גם כשהוא באחוז מזערי. כשכולם חפרו, היה תמיד אחד ששם עין על הכלוב, וכאשר ראה את הציפור מתחילה להשתולל, הזעיק את כולם והם ברחו מן המקום. הגילוי הזה היה פטנט מציל חיים.

ובכן, כמה גם אנחנו צריכים פטנטים כאלה, מישהו שיגלה לנו דברים שאנחנו לא מרגישים בעצמנו.

יש מציאות כואת. אנשים נמצאים במקום שמתרחש בו משהו

מסוכן, משתחרר גז רעיל, והם לא מרגישים. אין להם דרך לחוש את זה. זה שאתה פה, לא אומר שאתה יודע הכול על מה שקורה סביבך. לא אומר שאתה יודע בכלל מה באמת מתרחש איתך. כל כך הרבה דברים קורים ואנחנו לא יודעים.

לראות ולהיראות

הצדיק ובית המקדש, כל אחד בדרך שלו, מנסים להזכיר לנו, לגלות ולעורר בנו, את מה שאנחנו תמיד שוכחים. שוב ושוב אנחנו נקברים בעפר ונעלמת מאתנו הידיעה מי אנחנו באמת. הדברים הכי חשובים נעלמים לנו.

אחד התיאורים היותר מוחשיים ששמעתי פעם על בית המקדש: בכל בניין רב קומות, כשאתה עומד בקומה ראשונה ומסתכל למעלה, אתה רואה עד התקרה שהיא בעצם הרצפה של הקומה השניה. וכשאתה עומד בקומה השניה אתה רואה עד התקרה של הקומה השלישית וכן הלאה. אתה אף פעם לא רואה את כל הקומות שמעליך. אתה תמיד רואה רק עד התקרה שמעל לראש שלך ולא יותר.

אבל באמצע המדרגות ישנו חלל המכונה פיר. הפיר הוא המקום שבו גם אם אתה עומד למטה, אתה יכול לראות דרכו את כל הגובה עד הגג. כמו הקומות שמסביב ובאמצע יש פיר, כך העולמות הם מסביב ובאמצע יש בית מקדש.

כשאתה בבית המקדש ואתה מרים את הראש שלך למעלה, אתה רואה עד השמיים. מתקיים בך משהו מדהים שנקרא "לראות ולהיראות". אתה מרגיש את הקב"ה מולך, אתה כמו רואה את ה'. ואתה מרגיש גם שהשם רואה אותך.

שתדעו לכן, כל מה שעובר עלינו, כל מה שכואב לנו ומפחיד אותנו וקשה לנו, כל מה שאנחנו רצים אחרי. אם נעמוד בעיצומו של יום, בגאולה או ברבי עקיבא ונסתכל על ההתרוצצות של כל האנשים עם כל השקיות... אם נהיה מסוגלים להסתכל איתם פנימה באמת עד לשרוש שממנו מתחילה התנועה הזאת של ההתרוצצות, נראה שכולנו רוצים רק דבר אחד - לראות ולהיראות. אנחנו רוצים רק להבין את הסיבה למה אני פה ולמה זה ככה ולמה אני אני והוא הוא... בכל ליבנו אנחנו רוצים להרגיש שמישהו רואה אותנו, שלמישהו אכפת מאתנו ושמישהו אוהב אותנו.

כל מה שאנחנו רוצים נמצא במילים "לראות ולהיראות".

זה מה שבית המקדש היה עושה לנו. היינו מגיעים לשם והיינו מרגישים ברגע אחד. לא דיבור. לא ציטוט ממחברות וספרים. זה היה נוגע בנו, עמוק ואמתי ושלם. היינו מרגישים את כל המילים שהיום אין להן כמעט משמעות אמיתית, רק משמעות של געגוע.

סודות התורה

כמו בית המקדש, גם הם הצדיקים.

הצדיקים מגלים לנו את הסודות הכי עמוקים שבעולם. על זה שהקב"ה אוהב כל יהודי, על זה שהקב"ה איתנו, על זה שאיפה שאני נמצאת, זה לא כי אני תוהמה...

צדיק אמתי הוא כמו הפיר הזה, הוא אומר לי: תרימי עיניים. אני רוצה להראות לך משהו. לא את התקרה של קומה ראשונה שאת רגילה לראות. וגם לא את התקרה של קומה שניה או שלישית. אני רוצה להראות לך משהו הרבה יותר גבוה. משהו שלם. תסתכלי איתי רגע למעלה, תראי את 'סודות התורה'... זה שאת נמצאת כאן זה כי כאן את צריכה להיות עכשיו, כי מכאן השם מחכה לך וכאן מחכה לך חיבוק מאוד גדול.

גלגל של חסד

נחפזת אחריו ומרימה מבט שואל.

"הגענו לקחת את מכונת הכביסה", היא אומרת בטון מתנצל משהו, ומחכה לאישור מהיר.

אבל משהו משתבש פתאום. "את המכונת כביסה שלי? מה פתאום!?" נבהלת האישה.

"זו המכונה שלי", היא נאלצת להבהיר לגברת הצעירה ממוול. "סלומיאנסקי לא אמר לכם?"

"לא יכול להיות!" כועסת השוכרת. "אני לא יכולה להישאר בלי מכונה. אנו שוכרים את היחידה הזו כבר שנתיים, ובעל הבית לא אמר לנו מילה!"

"תבררי את זה עם מר סלומיאנסקי". מציעה בתיה בשקט, המומה מאי ידיעתה של הדיירת.

זו מרימה את הקטן בידיים נוקשות, נכנסת לדירתה בועף, וטונים גבוהים ולחוצים עולים מעם הבית.

בתיה יורדת אל קומת המחסנים ומסבירה לבעלה את העיכוב הלא צפוי. הוא מקנח זיעה ממצחו, מוציא את הפלאפון ומחייג במהירות לסלומיאנסקי. אחרי דקתיים הוא סוגר את הנייד ומודיע לה: "הוא שכח לומר לשוכרים על המכונה, אבל מבטיח שהמכונה תחזור אלינו תוך עשר דקות".

כשהמחסן מתרוקן מכל הרהיטים והקופסאות והמכשירים, עולים שמואל ושני הסבלים אל הקומה האחרונה. היא מתמהמהת מאחור, מהססת מעט, וכשמגיעים לאוזניה קולות ויכוח, טענות ומענות, ואפילו בכי נואש, היא מטפסת במעלה המדרגות בריזות.

למעלה נגלים לעיניה שלושה גברים מתווכחים, שני פועלים עצלים, אישה אחת דומעת וילדון מבוהל אווזו בשולי חלוקה. "אני לא מוכנה לכבס ביד. הבטיחו לנו יחידת דיור מרוהטת ומצוידת. אף אחד לא אמר לי...". היא מתנשפת ובוכה. בעלה של הדיירת מנסה להסות אותה, להבטיח, להרגיע, וסלומיאנסקי מכביר מילים ריקות מתוכן. שמואל אובד עצות יורד לקומה מתחת ומסביר לה בלחש את שהבינה ממראה עיניה. "אולי נשאיר להם את המכונה נולך?" הוא שואל בקול מצוער. "אני לא יכול לראות את זה... נמכור להם את המכונה ונקנה חדשה?"

היא לא יודעת מה לומר. הוא עולה ומציע את הרעיון, הגברת משתתקת ומוחה דמעה, סלומיאנסקי חושב. זורק סכום. הבעל מתערב. שמואל מסרב, מתמקח, סלומיאנסקי מעלה טיפונת את הצעתו, דין ודברים קצר נערך בחדר המדרגות. הפועלים נעמדים בקוצר רוח: "גמרנו?" הם שואלים בקול מחוספס ומבקשים לחזור למשאת. הגברת עודנה בוכה, הבעל הצעיר מדבר בטון מתחנן. שמואל נכנע. כמה שטרות בודדים עוברים מיד ליד, והדלת נסגרת בטריקה קלה. שמואל יורד במצח מכוון, ובטון מעורב מורה לפועלים את כתובת ביתם החדש.

מכונה חדשה

"עוד היום נברר על מכונת כביסה חדשה". הוא מבטיח לה בעודם פונים לבית החדש, לפקח על פריקת החפצים. "פשוט לא יכולתי לקחת להם את המכונה. הם הצטערו כל כך, ובעל הבית לא אמר להם מילה של חננה..." הוא נאנח קלות וממשיך מידי: "מילא. סלומיאנסקי שילם לי קצת, ואנו נברר על מכונת כביסה חדשה. את לא תצטרכי לכבס בידיים, נכון?" הוא מנסה לחייך, והיא מתחייכת בלי לחשוב יותר מדי, עוד לא מעכלת את שקרה כאן. אין לה מכונת כביסה, זה באמת!?

העברת דירה

המשאית הבינונית ממתנה על ידי הבית, והם נועלים אחריהם את הדלת אחת ושתיים. שתי מזוודות ושלושה תיקים לצדם, עוד מעט חבילות ארוזות מוטלות בתוך המשאית הכמעט ריקה, וזהו. מבט אחרון לדירה הקטנה, נשיקה אחרונה למזווה, והם יורדים במדרגות עם התיקים והמזוודות, מעמיסים גם אותם על המשאית, והנהג יוצא לדרך. שמואל מזמין מונית והם נוסעים בעקבותיה אל המחסן הנעול ששמר במסירות על הרהיטים מאז עברו ליחידת הדיור המרוהטת.

"המפתח של המחסן אצלך?" היא מבררת בדאגה קלה, ושמואל מהנהן ברוגע. "כן, הכול בסדר. כבר נגיע למקום ונעמיס את כל הרהיטים שמחכים לנו שם".

"ורגע, מה עם סלומיאנסקי? הודעת להם שאנו מגיעים לקחת את המכונה?" היא שוב דואגת, והוא מתרווח על מושב המונית המרופד ומחייך: "דברתי אתו לפני יומיים, יש לו עכשיו שוכרים בדירה, אבל הוא הבטיח לומר להם על כך. הכול יהיה בסדר, בעזרת ה'".

הוא משתדל להרגיע אותה, אבל היא עדיין מוטרדת. כל כך הרבה מטלות מצפות לה כעת, עם המעבר לדירה החדשה שלהם, והיא עייפה וטרודה במקם לשמוח על הדירה הגדולה והמרווחת שסוף סוף תשמש אותם. כבר חמש שנים שהם מתגוררים ביחידת הדיור הזערורית הזו. חמש שנים במהלכם התברכו בארבעה ילדים והצפיפות הפכה מורגשת יותר ויותר. והנה, סוף סוף הם אזרו אומץ ומצאו דירת ארבעה חדרים נהדרת, ובחסידי ה' - גם לא יקרה כל כך.

מכונת כביסה

"אני כבר מחכה לראות את השולחן והכיסאות שלנו בסלון החדש..." היא מחייכת בעודה נחלצת מהמונית הנמוכה. "התגעגעתי לכל הרהיטים היפים שבחרתי אי אז, כשהייתי כלה צעירה".

"אני מקווה שהם נשמרו היטב במחסן". הוא מהמהם בעודו ממחר אל דלת המחסן הנעולה. צמד הפועלים ירדו מן המשאית עוד לפני שהם נושעו על מעקה הברזל בארשת משועממת ובידיים חבוקות.

שמואל מציץ אל המחסן ומתעטש. היא שולחת מבט פנימה ונסוגה אחור: "היה לי הרבה אבק לנקות מהרהיטים..."

הוא קורא לפועלים שיבואו להעמיס, מפקח עליהם ומעביר בעצמו חלקי ריהוט עדינים. "אולי תעלי ביתיים לשוכרים של סלומיאנסקי", הוא מציע לה, "ותוודאי שאפשר עכשיו לקחת את מכונת הכביסה?"

היא מסכימה ועולה בעייפות את שלוש הקומות עד ליחידת הדיור הקטנה שנוספה שם, על הגג, כמעט באותה תקופה שהם עברו ליחידת הדיור שלהם והכניסו את הרהיטים למחסן. מזה בעצם, התחיל כל הרעיון המוזר, להשאיר לשוכרים את מכונת הכביסה שלהם. סלומיאנסקי כל כך התחנן וביקש לחסוך לו את קניית המכונה במקום לאסוף אותה במחסן ללא שימוש. נו, שמואל עם טוב הלב שלו לא יכול היה לעמוד בפניו והסכים. וסכום הכסף הקטנטן שסלומיאנסקי משלמים מדי חודש, לא ממש שווה את הבלאי, אבל לא נורא. עשינו חסד, וממילא כעת הסיפור הולך להיגמר והמכונה שלי חוזרת אלינו, לדירה החדשה.

התקלה והויתור

שתי דפיקות, שלוש, וילדון בן שנתיים פותח את הדלת. אמו

בערב היא עוד התרוצצה בין ארגזים וקרטונים מגובבים, מדלגת על חלקי רהיטים ולא יכולה לחשוב על שום דבר מעבר לפריקת הארגזים וזימנם לפי חדרים. ארבעת הקטנים עוד שהו אצל הדודים והיא ברכה בליבה על השקט המאפשר לעת עתה.

רק בבוקר, לאחר כוס קפה מריחה וחסרת סוכר, (איפה הנחת את אריות הסוכר? איפה?) התפנתה בתיה לטלפונים המייגעים אל חנויות מכשירי החשמל. מהר מאד הבינה כי הסכום ששילם להם מר סלומיאנסקי רחוק מלהספיק כדי מכונת כביסה חדשה. שמואל חזר אחרי התפילה והציע לבדוק מחיריהן של מכוונות מתצוגה. שוב עמלה בתיה על טלפונים חוזרים ובידורים מייגעים ולבסוף חזרה לפתיחת הארגזים באנחה מיואשת. גם מכונת כביסה מתצוגה יקרה למדי, אולם לא תהיה להם בררה. אולי יקנו בתשלומים, ואולי ישיגו הלוואה. מה שברור הוא, שהיא לא מתכוננת לכבס ביד את בגדיהם של קטנטניה, ותצחקנה עליה כל הסבתות שבעולם...

הישועה

הם בקשו לצאת לחנות החשמל בערב, לבדוק אפשרויות ולקנות את המכונה המובטחת, אך עוד קודם הגיע הטלפון המפתיע מאימה של בתיה:

"בתיה'לה", קראה לה בשם החיבה הישן, כמו תמיד. "אולי את צריכה מכונת כביסה במצב טוב?"

"מה? מי אמר לך?" הופתעה בתיה והזדקפה מעם קרטון הצלחות הבשריות.

"מה אמרו לי? זו פשוט סבתא שרוצה לקנות מכונת כביסה חדשה, עם פתח עליון. מאז שנתפס לה הגב קשה לה להתכופף על מנת להכניס כביסה בפתח הקדמי, והיום היא החליטה להחליף מכונה ויהי מה. רק חבל לזרוק את המכונה הקודמת, היא עובדת מצוין ואולי את מכירה מישהי שצריכה מכונה? אולי תרצי אותה בעצמך?"

גלגל של חסד

וזה עוד לא היה הסוף. הם יצאו עוד באותו ערב, מלווים בשני אחיה של בתיה ומבקשים להעביר את המכונה הנכספת אל הבית החדש. סבתא קידמה אותם בשמחה, מציעה שתייה ועוגת לקח מתפוררת בטעם של פעם, ודואגת לבל יסחבו הצעירים יותר מכפי יכולתם.

"סבתא, איזו מכונת כביסה רכשת?" בררה בתיה לצד עוגת הלקח, "ומתי תגיע אליך המכונה החדשה?"

פניה של סבתא האירו, והיא מיהרה לספר בשמחה: "את לא תאמיני. בדיוק אחרי שסכמתי אתכם שתבואו לקחת את המכונה הזו, עוד לפני שסגרתי על מכונת כביסה חדשה, התקשרה אלי טריינה אחותי הגדולה. את יודעת, נעגמו מעט פניה של סבתא. 'טריינה לא חשה בטוב בתקופה האחרונה, ומאז שבעלה נפטר, היא לא התאוששה באמת. בכל אופן היא עוברת השבוע לבית אבות ומה היא רצתה להעביר אלי?'"

סבתא עצרה, וחיכתה שבתיה תמשיך.

"מכונת כביסה!" היא נענתה וניחשה, מלאת התפעלות.

"בדיוק!" הריעה סבתא. "כבר מחר תגיע אלי מכונת הכביסה של טריינה, עם פתח עליון ונוח, ואפילו ליום אחד לא אצטרך לחזור ולכבס ביד כמו בזמן שאימא שלך הייתה קטנטונת..."

לאחר תום ההעברה והטלטולים, כאשר המכונה ניצבה לה לבטח במרפסת השירות, חיכך שמואל את ידיו המיוגעות וסיכם: המכונה שלנו נמכרה-נמסרה בתור חסד, ובזאת

הודעה משמחת

בשמחה רבה הננו לבשר על פתיחתו של

'קו הקבצו'

הקו מיועד לציבור חניכי הישיבות העוסקים בתורת מוהר"ן מברסלב

בקו ניתן לשמוע עדכונים וחדשות, לצד

שיעורים, ראיונות, סיפורי התקרבות ועודהציבור מוזמן להתקשר לחזק ולהתחזק

מספר הקו: 0799290543

שמעו ותחי נפשכם

לפרטים: 0548487317

נ.ב. פירוט מלא של תוכן הקו, יופיע בגליון הבא אי"ה

מאגר השידוכים

בס"ד הוקם מאגר מיוחד של שידוכים עבור בני התורה ההולכים לאורו של

מוהר"ן מברסלב זיע"א

הן בחורים ששייכים לסגנון זה והן משפחות שמחפשות לביתם בחור בסגנון זה

לעת עתה כבר נרשמו משפחות רבות וכן גדולה של בחורים ובס"ד נסגרו כבר

כמה שידוכים וחלק נוסף נמצא

בשלבים מתקדמים ב"ה

בחורים או משפחות מסוג זה - מוזמנים לפנות אל המוקד ולמסור את הפרטים

הנחוצים (דיסקרטיות מלאה)

לפרטים: 0527116037

6 מפגשים!

כניסה לעולמה הקסום של השבת בסדרה הייחודית:

השבת עונג

עם הרב דוד גבירצמן

מפגש פתיחה לסדרת שיעורים בת 6 מפגשים
הכוללים בין השאר את הנושאים:

א איך נרפון את השבת ליגם שכל המשפחה תחכה לו כל השבוע.
ב איך נכנס לעובת בעמחה, ברוגג, ובלי לכעוס.
ג איך נעשה את שולחן השבת לחוויה מרוממת ומרכזית.

השיעורים נוגעים בחלקים שונים ומרתקים של שבת קודש, במשמעותיות הפנימיות והנסתרות, ובגיתת כלים להעצמת חווית השבת המשפחתית.

תגובות ממשותפתיות הקורס במחזוריים הקהמיים:

היום - השבת, היא הריפה שלי	כאן הקורס והשבת היא היום הגדול והכי רגוע שלי	למדתי שאפשר פשוט ליהנות בשבת	למה יש שבוע שלם בין שבת לשבת?
----------------------------	--	------------------------------	-------------------------------

חמישי | ה' נסליו | 19:00

רח' רבי עקיבא 17, ב"כ זכרון ישעיה, אלעד

כיסופים | שיעורים - סדוואי - מסעות חיים | 052-7172452 | פרטים דוד קלינגן

שיעור קבוע!

"היום חייתי חיים טובים"

[רבי נחמן]

אינספור אנשים כבר חוללו שינוי בחייהם באמצעות הספר ליקוטי הלכות אתה רוצה שינוי, אבל איך מתחילים? זה בשבילך! לומדים ליקוטי הלכות ומבינים את החיים

שיעור שבועי

עם הרב דוד גבירצמן

נושאי השיעורים בליקוטי הלכות:

א סוגיות נבחרות באמונה לעבודת השם
ב תורת המחשבה של רבי נתן מברסלב זצ"ל
ג נצות מעשיות לחיים טובים ומאושרים

החל חיים | 05/11 | פגשים בשעה: 20:00 | ראשון | טז' חשוון

נחל אוריה 19, "בית אברהם", ב"ש, רמה א'

כיסופים | שיעורים - סדוואי - מסעות חיים | 052-7172452 | פרטים דוד קלינגן

הופיע!!!

קובץ 'הקבצו' - ובו כל הגליונות שיצאו לאור עד כה

קובץ א' - גליון 1-14 עם הנושאים: תנועה, לימוד התורה, התסכול, עבודת הלילה, הודאה, שובבי"ם.

קובץ ב' - גליון 15-25 עם הנושאים: הזקשרות לצדיק, שמה, חמץ ומצה, שביעי של פסח, ספירת העומר, הכמה והמימות, שבת קודש, התהדשות.

להשיג במרכזי ברסלב ובתנויות הספרים.

לפרטים נוספים: 0527143103 | לקבלה בדוא"ל: vhecnu@gmail.com

לא היה כבושם הזה

מחיר מיוחד:

9 ש"ח בלבד

להשיג את העלון/לתרומות/ולכל הערה ניתן לפנות למשרד "נעשה ושמענו" או למס' 0527143103. דוא"ל: ale148148@gmail.com

על רבי נחמן שמת? "

רוצה להכיר אותנו?

יש לנו הזדמנות נפלאה בשבילך - מתחילים ללמוד ולהכיר את תורתו של מוהר"ן מברסלב לעומק ובדרך מעשית מ - א' באלול 123/8

שיעור עיוני קבוע ומרתק בספר הקדוש ליקוטי מוהר"ן

עם הרב דוד גבירצמן

כל יום | בשעה | עיר | רביעי | 21:00 | ר"ג

מתחילים תורה ו' בנושא: סוד התשובה וכונת אלול

כיסופים | שיעורים - סדוואי - מסעות חיים | 052-7172452 | פרטים והרשמה // דוד קלינגן

בכל שיעור תוקדש פינה לבינו עציית של רבינו באופן מעשי

הקבצו